

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОМОК ГАННА АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.048.2:658(043.5)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ТА СПОРТУ ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ПТНЗ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Запоріжжя – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
СУЩЕНКО Андрій Віталійович,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
завідувач кафедри освіти та управління
навчальним закладом.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КОВАЛЬЧУК Василь Іванович,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, м. Глухів,
завідувач кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва;

доктор педагогічних наук, доцент
МАЗІН Василь Миколайович,
Національний університет
«Запорізька політехніка», м. Запоріжжя,
завідувач кафедри управління
фізичною культурою та спортом.

Захист відбудеться «26» листопада 2020 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.04 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70 б, ауд. 124.

Автореферат розісланий «24» жовтня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Облес

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У складні часи реформ та інтеграції нашого суспільства в європейську систему життєвих стандартів і цінностей українська професійно-технічна освіта (ПТО) поступово набуває додаткової ваги та сенсу. Мільйони випускників закладів ПТО активно реалізують нині свої трудові навички в країнах ближнього та далекого зарубіжжя, поповнюючи валютні надходження держави завдяки кваліфікованій праці у сферах послуг, будівництва, промислового виробництва тощо. При цьому значний контингент трудових мігрантів, які ретранслюють наш менталітет і цінності в Європі та світі, будують свою компетентнісну природу завдяки самовідданій праці українських педагогів ПТО: майстрів виробничого навчання, викладачів спецдисциплін та загальноосвітніх предметів тощо. Важливу соціокультурну й психофізичну роль серед згаданих фахівців реалізують і викладачі фізичної культури – професіонали, що здобувають нині право на таку роботу в закладах вищої освіти, зокрема в межах підготовки за оновленими в 2015 р. спеціальностями – 017 Фізична культура та спорт і 014 Середня освіта («Фізичне виховання»).

Варто зазначити, що така підготовка має багаторічні традиції та патерни, що стали предметом дослідження вітчизняних науковців. Автори експлікували й поставили в центр своєї уваги низку дотичних до цієї дисертації проблем. Зокрема, досить добре висвітлено такі аспекти, як:

– загальнотеоретичні основи професійно-технічної освіти та особливості організації в ній освітнього процесу (І. Гриценко, Р. Гуревич, В. Луговий, П. Лузан, А. Макаренко, Н. Ничкало, С. Ніколаєнко, В. Радкевич, Л. Сергєєва, Л. Сушенцева, О. Щербак та ін.);

– науково-педагогічні засади формування й розвитку здатності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) до педагогічної діяльності (М. Бирка, З. Єрмакова, В. Ковальчук, О. Кривильова, Н. Оверко, Л. Сушенцева, О. Щербак та ін.);

– теорія й методика професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до педагогічної діяльності (О. Ажиппо, Н. Башавець, М. Буренко, Т. Воскобойник, Ю. Драгнєв, Є. Захаріна, Р. Клопов, А. Конох, В. Мазін, О. Надтока, В. Пономарьов, А. Сватєєв, А. Сущенко, Л. Сущенко, С. Табінська, К. Царенко та ін.).

Пройдений ученими шлях демонструє наявність потужної наукової платформи для посилення якості спортивно-фізкультурної складової професійної освіти кваліфікованих виробничих кадрів, нормативну базу для якої закладено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про професійно-технічну освіту», «Про фахову передвищу освіту»; Національній доктрині розвитку освіти; Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту; Постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад», «Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу в професійно-технічних навчальних закладах» та інших документах. У них викладено вимоги до якості підготовки як фахівців для виробничої галузі й сфери обслуговування, так і фахівців з фізичної

культури та спорту, місією яких є орієнтація освіти на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних і духовних сил кожного майбутнього представника виробничої професії.

Між тим, практика оцінювання реальної якості випускників спортивно-фізкультурних закладів освіти упереднює й підтверджує побоювання щодо того, що виконання бакалаврами з фізичної культури та спорту покладеної на них державою й суспільством місії значно відхиляється від бажаних орієнтирів, а фізичний розвиток і виховання майбутніх кваліфікованих робітників у ПТНЗ часто здійснюються не на належному рівні. Як наслідок, педагоги-початківці не здатні забезпечити навчання, виховання та соціалізацію учнів ПТНЗ, застосовуючи різні педагогічні прийоми й методи, тоді як державним стандартом зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» передбачено формування цих умінь і навичок на етапі підготовки майбутніх бакалаврів на профільних факультетах.

Зазначені негативні тенденції є наслідком наявних в освітній галузі суперечностей, зокрема між:

- суспільним очікуванням від майбутнього викладача здатності до професійно-педагогічної діяльності й ефективної взаємодії з учнями ПТНЗ та домінуванням у підготовці майбутніх бакалаврів з фізичної культури й спорту вузькоспеціалізованої спортивно-методичної, технічної та суто фізкультурної спрямованості;

- декларуванням важливості набуття в процесі фахової підготовки майбутніми викладачами досвіду ефективної поведінки в конкретних педагогічних ситуаціях та дефіцитом ефективних методів формування готовності до професійно-педагогічної діяльності в специфічних умовах ПТНЗ;

- інтегративним характером вимог до педагогічних працівників та відірваністю педагогічної практики від реалій освітнього процесу в закладах ПТНЗ.

Необхідність розв'язання сформульованих суперечностей, корекції системи підготовки майбутнього бакалавра з фізичної культури та спорту з окресленої проблематики визначило актуальність формування готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в професійній освіті, що й зумовило вибір теми дисертації: *«Підготовка майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету «Роль творчої особистості в історії та теорії педагогіки» (номер державної реєстрації 0114U006397), одним із виконавців якої є здобувач.

Тему дисертації затверджено вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 1 від 31.08.2016).

Мета й завдання дослідження. *Мета дослідження* – наукове обґрунтування й експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до реалізації професійно-педагогічних функцій у закладах професійно-технічної освіти.

Відповідно до зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- 1) з'ясувати ступінь розробленості проблеми підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до здійснення професійно-педагогічної діяльності;

2) уточнити зміст готовності майбутнього викладача фізичної культури до педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ та розробити методики її оцінювання;

3) визначити й теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх викладачів фізичної культури та спорту до виконання професійно-педагогічної діяльності в закладі ПТНЗ;

4) розробити модель підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до виконання професійно-педагогічної діяльності, що уможливить створення визначених умов;

5) експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах закладу ПТНЗ.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи:

– *теоретичні*: аналіз наукових джерел та сучасної нормативної бази з подальшим узагальненням і систематизацією його результатів – для з'ясування рівня розробленості проблеми й конкретизації сутності ключових понять дослідження, для розробки авторського конструкта готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до виконання професійно-педагогічної діяльності в умовах закладів ПТО; узагальнення й систематизація методичного досвіду – для створення перспективної методики підготовки студентів спеціальності 017 «Фізична культура та спорт» до професійно-педагогічної діяльності; моделювання – з метою розробки цілісної системи підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання та спорту до виконання професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ, а також унаочнення зв'язків між елементами цієї системи;

– *емпіричні*: спостереження, бесіда, анкетування – для вивчення актуальних характеристик професійно-педагогічної діяльності викладачів фізичної культури в ПТНЗ; експертне оцінювання, тестування, анкетування, опитування та оцінювання ситуативних завдань – для встановлення рівня підготовленості майбутніх викладачів фізичної культури до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ; пілотний експеримент – для визначення коефіцієнтів вагомості компонентів готовності, а також визначення границь рівнів індексу сформованості готовності; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до виконання професійно-педагогічної діяльності в умовах закладу ПТО;

– *статистичні*: первинна обробка даних педагогічного експерименту (графічне подання даних, обчислення основних описових статистичних показників, визначення процентилей, побудова таблиці крос-табуляції), непараметричний критерій Манна-Уїтні – для перевірки ефективності впроваджених в освітній процес експериментального ЗВО організаційно-педагогічних умов.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено авторську модель підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ, яка інтегрує мету, методологічні засади, організаційно-педагогічні умови, навчально-методичне забезпечення підготовки протягом адаптаційного, когнітивного, діяльнісного й професійно-діяльнісного етапів та досягнення очікуваного результату – високого або достатнього рівня готовності їх до цього виду активності;

– *уперше* розроблено професіографічний конструкт «готовність майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ», який операціоналізує зміст мотиваційно-ціннісного, когнітивного-змістового, операційно-діяльнісного та оцінно-результативного компонентів готовності педагога до реалізації професійно-педагогічної діяльності при викладанні учням ПТНЗ дисципліни «Фізична культура»;

– *уперше* експліковано організаційно-педагогічні умови відповідного процесу, зокрема: моделювання акмеологічного професійно орієнтованого освітнього середовища в ЗВО з проєкцією на роботу в умовах ПТНЗ; інтеріоризація емоційно-ціннісних позицій успішних майстрів виробничого навчання засобами недирективного впливу; організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту з екстраполяцією в практику роботи в ПТНЗ;

– *уточнено* дефініцію готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ як інтегративного комплексу знань (фахових у галузі фізичної культури та спорту, психолого-педагогічних); спеціальних фізкультурно-спортивних умінь і здібностей; навичок методичної, організаційної, спортивно-оздоровчої, виховної, просвітницької, аніматорської роботи; особистісного прагнення та психофізичної здатності працювати з учнівською молоддю;

– *удосконалено* процес підготовки майбутніх викладачів фізичної культури до здійснення професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ шляхом збагачення змісту, форм, методів і засобів навчання майбутніх бакалаврів освітньої програми «Фізична культура і спорт»; методика визначення рівня готовності майбутніх викладачів до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ;

– *набули подальшого розвитку* наукові положення діяльнісного й контекстного підходів у фаховій підготовці бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вдосконалено зміст виробничої практики, а також навчально-методичних комплексів дисциплін, які безпосередньо передбачають формування готовності студентів до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ. Зокрема, розроблено низку змістових модулів, якими збагачено процес викладання дисциплін: «Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури» (модулі «Педагогічні ситуації» та «Артистичні засади педагогічної майстерності»); «Методика викладання фізичної культури у ПТНЗ» (модулі «Специфіка організації процесу фізичного виховання у ПТНЗ» і «Особливості професійно-прикладної фізичної підготовки здобувачів освіти різних галузей у

ПТНЗ»); «Теорія і методика фізичного виховання і сучасні освітні технології» (модуль «Інноваційні технології викладання фізичної культури у ПТНЗ»). Крім цього, розроблено ефективний діагностичний інструментарій для визначення рівня готовності майбутнього бакалавра з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ.

Авторські практичні здобутки використовують у процесі підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту в Запорізькому національному університеті (довідка № 132/0101-13 від 29.06.2020), Національному університеті «Запорізька політехніка» (№ 08-13/0148 від 15.06.2020), Класичному приватному університеті (довідка № 808 від 18.06.2020), Запорізькому політехнічному центрі професійно-технічної освіти (довідка № 13/01 від 22.06.2020).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження обговорювалися на наукових, науково-методичних і науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема:

– *міжнародних*: «Інноватика в сучасній освіті та науці» (м. Одеса, 2019 р.); «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (м. Київ, 2020 р.); «Сучасний вимір психології та педагогіки» (м. Львів, 2020 р.); «Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього» (м. Одеса, 2020 р.); «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії» (м. Суми, 2020 р.); «Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації» (м. Мелітополь, 2020 р.);

– *всеукраїнських*: «Менеджмент розвитку сучасного закладу освіти в умовах інформаційного освітнього простору» (м. Полтава, 2020 р.).

Публікації. Основні наукові положення й результати дослідження відображено в 13 публікаціях, із них: 7 – статті в наукових фахових виданнях, 6 – матеріали конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 233 сторінки, з них основний текст – 165 сторінок. Список використаних джерел включає 255 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; визначено мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію та публікації, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «*Теоретичні засади підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ*» – здійснено дефінітивний аналіз ключових понять дослідження; проведено аналіз особливостей професійної діяльності викладачів професійно-технічних навчальних закладів та розкрито зміст діяльності викладача фізичної культури; схарактеризовано український і зарубіжний досвід формування в майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ.

Вирішення проблеми формування висококваліфікованих виробничих кадрів

безпосередньо залежить від досконалого співвідношення різних видів їх підготовки (природничо-математичної, гуманітарної, загальнотехнічної, професійно-практичної та фізичної). Ознайомлення з публікаціями фахівців з професійно-технічної освіти (М. Бирка, Р. Гуревич, З. Єрмакова, З. Курлянд, Н. Ничкало, Л. Сушенцева) довело гостру потребу в досягненні викладачами ПТНЗ високого рівня професіоналізму в педагогічній діяльності. Це, передусім, пояснюється доволі специфічним контингентом учнів цих закладів освіти; необхідністю реалізації двох паралельних процесів (навчально-виховного та навчально-виробничого); специфікою освітнього процесу в закладах ПТО, згідно з якою викладачам загальноосвітніх, загальнотехнічних і спеціальних дисциплін необхідно постійно узгоджувати свої педагогічні дії з нормативами професійної освіти та власними ціннісними установками на створення необхідних умов для особистісної й професійної самореалізації учнів. При цьому фізична підготовка для фахівців робітничих професій наразі набуває особливої гостроти, оскільки сприяє формуванню в них здорового способу життя, зміцненню їх здоров'я, фізичної та психоемоційної витривалості, інших важливих якостей та властивостей, яких потребують умови майбутньої професійної діяльності. Із цих причин одним із важливих завдань закладів вищої освіти є підготовка майбутніх викладачів фізичної культури до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ.

Результати вивчення наукового тезаурусу дослідження свідчать, що поняття «фізична культура» тлумачать в аспекті забезпечення фізичного розвитку кожної людини та формування в неї здорового способу життя. Це змусило провести дефінітивний аналіз понять «здоровий спосіб життя», «фізичне виховання», представлених у публікаціях, зокрема О. Ващенко, Т. Круцевич, С. Попова, С. Присяжнюка, Л. Сущенко та ін. Автори досить глибоко, під різними кутами зору розглядали понятійні конструкти, дотичні до теми дисертації, що надало змогу сформулювати такі положення:

– здоровий спосіб життя – це сукупність обраних та інтеріоризованих патернів перманентної щоденної індивідуальної активності, унаслідок якої відбувається фізичне, професійне, моральне й духовне самовдосконалення людини;

– фізичне виховання – це одна зі складових цілісного педагогічного процесу, що спрямована на зміцнення здоров'я й загартування організму, розвиток та вдосконалення основних кінестетичних навичок і вмінь, фізичних якостей (витривалості, гнучкості, координованості, швидкості, сили тощо), підготовку людини до активної та продуктивної діяльності в межах майбутньої професії й автономної поведінки.

Термінологічний аналіз поняття «готовність» доводить, що дослідники фокусують увагу на декількох аспектах. Вважають її комплексом різних професійно важливих якостей, знань, умінь, навичок і здібностей; прагненням до здійснення відповідної діяльності; здатністю до її виконання. Готовність майбутнього викладача пов'язують з такими важливими для нього характеристиками, як: психолого-педагогічна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна майстерність, педагогічна творчість, педагогічна культура тощо.

Розглянутий український та зарубіжний досвід підготовки до професійної діяльності майбутніх бакалаврів спеціальностей 017 «Фізична культура і спорт» та 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» свідчить, що науковці фокусують свою

увагу на формуванні в них знань, умінь, навичок і здатностей, корисних для реалізації професійної діяльності в закладах освіти різного рівня. Ця проблема є різноплановою й стосується професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (О. Ажиппо, Т. Воскобойник, І. Гринченко, Л. Демінська, Ю. Драгнєв, Є. Захаріна, М. Лянной, В. Мазін, В. Наумчук, О. Омельчук, О. Онопрієнко, В. Папуча, П. Рибалко, Н. Степанченко, А. Сущенко, О. Тимошенко, А. Цьось, Б. Шиян), оволодіння інноваційною навчальною діяльністю в закладах середньої освіти (О. Антоненко, І. Гавриш, Г. Генсерук, Є. Захаріна, А. Сидорук, А. Чепелюк, В. Черняков, І. Шаповалова та ін.), аспектів педагогічної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту (Н. Башавець, Д. Перепльотчиков, В. Пономарьов, А. Сватєєв, Л. Сущенко, С. Табінська та ін.), формування різноманітних фахових якостей майбутніх тренерів-викладачів (М. Буренко, Є. Григор'єв, О. Надтока, О. Печко, А. Сватєєв та ін.). Автори обґрунтовують, що для викладача фізичної культури важливі фахові й психолого-педагогічні знання, спеціальні фізкультурно-спортивні вміння та здібності; навички методичної, організаційної, спортивно-оздоровчої, виховної, просвітницької, аніматорської діяльності, особистісні прагнення й особливі психофізичні якості. Водночас аналіз наукових джерел довів, що на сучасному етапі теоретичні та практичні розробки, орієнтовані здебільшого на психолого-педагогічну підготовку майбутніх учителів фізичної культури та тренерів-викладачів, не можуть бути використані для створення цілісної системи підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ.

Додатково на основі аналізу наукових публікацій з'ясовано, що професійно-педагогічна діяльність викладачів фізичної культури спрямована на виконання комплексу функцій: фізкультурно-спортивної; соціально-педагогічної, психолого-педагогічної; моделювально-педагогічної; навчально-методичної; індивідуально-особистісної.

До основних чинників формування готовності до професійно-педагогічної діяльності викладача фізичної культури та спорту в умовах ПТНЗ належать необхідність урахування виховного впливу трудового колективу, в якому учні проходять виробниче навчання чи виробничу практику, і всіх особливостей контингенту учнів ПТНЗ та інженерно-педагогічного колективу; специфіку виховної роботи в ПТНЗ, яка найчастіше пов'язана з перевихованням або з усуненням проявів девіантної поведінки учнів майбутніх носіїв робітничих професій; необхідність, крім загальноприйнятих, формувати правила й норми поведінки майбутніх носіїв робітничих професій у фахово спрямованому середовищі.

Аналіз виявлених проблем довів необхідність удосконалення процесу формування готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ, що ґрунтується на впровадженні в освітні традиції їх підготовки інноваційних організаційно-педагогічних умов і авторської моделі.

У другому розділі – *«Науково-методичне забезпечення підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ»* – схарактеризовано сутність готовності майбутніх бакалаврів з

фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності; розроблено компонентну структуру цієї готовності; визначено показники й схарактеризовано рівні сформованості компонентів готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ; теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови й подано модель підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ.

Порівняльний аналіз визначень поняття «готовність» засвідчив, що її потрібно розглядати комплексно, а для побудови її визначення – враховувати специфіку майбутньої діяльності фахівця. Це дало підстави для авторської інтерпретації поняття *готовність майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ* як інтегративного комплексу знань (фахових у галузі фізичної культури та спорту, психолого-педагогічних); спеціальних фізкультурно-спортивних умінь і здібностей; навичок методичної, організаційної, спортивно-оздоровчої, виховної, просвітницької, аніматорської роботи; особистісного прагнення та психофізичної здатності працювати з учнівською молоддю в ПТНЗ. Її структуру утворюють чотири компоненти: *мотиваційно-ціннісний* (критерії – самомотивація професійно-педагогічної діяльності, сформована система професійних і педагогічних цінностей, психофізіологічна спрямованість на педагогічну діяльність в умовах ПТНЗ); *когнітивно-змістовий* (теоретичні й технологічні знання з фізичної культури та спорту й педагогіки, інтегровані знання щодо організації оздоровчої та просвітницької роботи, знання специфіки викладання фізичної культури в ПТНЗ); *операційно-діяльнісний* (розвиненість професійних умінь та педагогічних навичок, сформованість організаційних і комунікативних здібностей, конструктивні вміння й навички); *оцінно-результативний* (фізичний та інтелектуальний розвиток відповідно до вимог професійної діяльності, здатність до оцінювання власної професійно-педагогічної діяльності, внесення до неї коректив, здатність до прогнозування результатів своєї діяльності).

У ході дослідження для з'ясування стану сформованості кожного компонента готовності та готовності в цілому виокремлено чотири рівні: низький, середній, достатній і високий. Для кожного критерію схарактеризовано показники, які задають орієнтир для встановлення рівня його сформованості. Ці показники утворюють ієрархічну послідовність розвитку готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ.

Визначено три організаційно-педагогічні умови формування в майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ.

Зважаючи на викладені в попередньому розділі теоретичні положення, визначено першу організаційно-педагогічну умову: моделювання акмеологічного професійно орієнтованого освітнього середовища в ЗВО з проєкцією на роботу в умовах ПТНЗ. Вона передбачає, що процес підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту має відбуватися в педагогічно комфортному акмеологічному професійно орієнтованому освітньому середовищі, яке забезпечує суб'єкт-суб'єкту взаємодію студентів і викладачів, активізацію самостійності

студентів завдяки конструюванню педагогічних ситуацій, орієнтованих на їх майбутню професійно-педагогічну діяльність в умовах ПТНЗ. Це середовище спрямовано на розвиток мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності.

Друга організаційно-педагогічна умова полягає в інтеріоризації майбутніми фахівцями з фізичної культури та спорту професійно-педагогічних цінностей як основного імперативу в діяльності викладача ПТНЗ. Вона означає формування внутрішніх структур людської психіки шляхом засвоєння зовнішньої соціальної діяльності, що в цьому дослідженні передбачало формування усвідомленої перспективи в майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту в професійно-педагогічній діяльності в ПТНЗ.

Згідно з третьою умовою здійснюється організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту з екстраполяцією в практику роботи в ПТНЗ. Ця умова реалізується завдяки впровадженню в освітній процес технологій контекстного навчання: коучингу, імітаційного моделювання професійно-педагогічної діяльності викладача фізичної культури, ігрових технологій та квазіпрофесійних тренінгів.

Процес формування готовності майбутніх викладачів фізичної культури до професійно-педагогічної діяльності унаочнює модель, яка включає чотири блоки: цільовий, організаційно-методологічний, змістово-реалізаційний та результативний (рис. 1).

Цільовий блок репрезентує мету (формування готовності до професійно-педагогічної діяльності) і завдання (досягнення високого і достатнього рівня означеної готовності).

Організаційно-методологічний блок утворюють підходи, принципи та організаційно-педагогічні умови (зазначені вище). Концептуальні підходи (компетентнісний, аксіологічний, професійно орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, культурологічний) стали методологічними орієнтирами дослідження, а дотримання педагогічних принципів (гуманізму; оздоровчої спрямованості; індивідуалізації; практичної спрямованості; міждисциплінарної інтеграції; фасилітації; оновлення освіти) сприяє досягненню поставленої мети.

Змістово-реалізаційний блок моделі окреслює чотири етапи підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту: адаптаційний, когнітивний, діяльнісний і професійно спрямований. У процесі їх реалізації застосовують відповідні форми (аудиторні та позааудиторні заняття), методи (словесні, «мозкова атака», ситуаційне моделювання, імпровізація, тренінги, кейс-методи, майстер-класи, аналіз педагогічних ситуацій) і засоби (підручники, довідкова література, спортивне спорядження та тренажери, комп'ютери й інтерактивний проектор, дистанційна онлайн-платформа, дидактичні комплекси, фільми). Усі вони спрямовані на формування зазначених компонентів готовності: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-змістового, операційно-діяльнісного та оцінно-результативного. Саме ці компоненти й утворюють зміст підготовки до професійно-педагогічної діяльності.

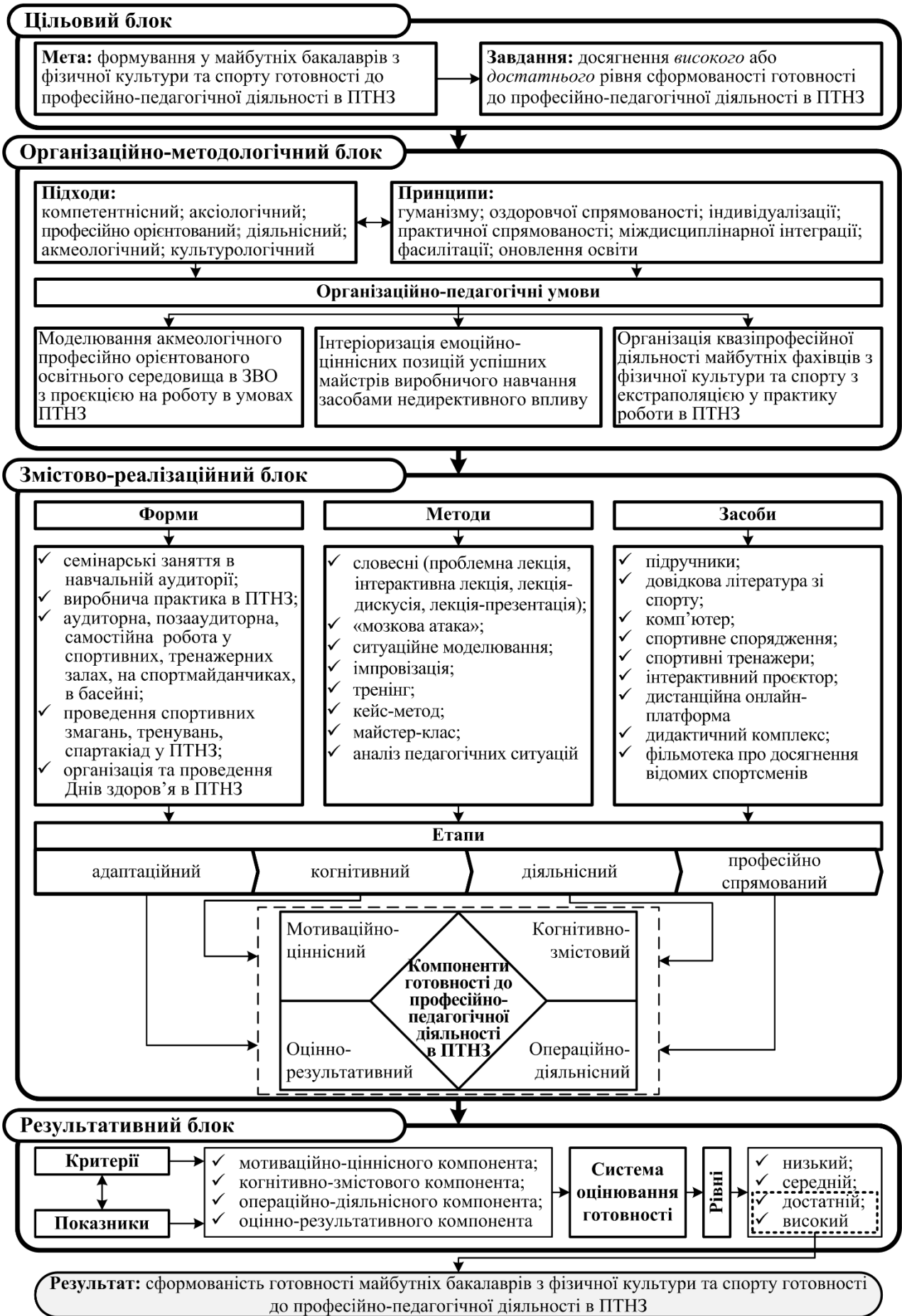

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ

Результативний блок через систему критеріїв і показників завдяки авторському комплексу оцінювання компонентів готовності надає змогу діагностувати рівень сформованості готовності. За умови, що він досяг достатнього або високого рівня, вважається, що готовність майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту до професійно-педагогічної діяльності сформована успішно.

Процес підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ залежить від успішності реалізації організаційно-педагогічних умов, відображених в авторській моделі. Перевірка ефективності цих умов стала об'єктом вивчення в наступному розділі дисертації.

У **третьому розділі** – *«Дослідно-експериментальна робота з підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійної діяльності в закладах професійно-технічної освіти»* – описано систему оцінювання готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності; подано зміст і результати пілотних досліджень, проведених з метою вдосконалення цієї системи; виявлено особливості освітнього процесу, побудованого на авторських інноваційних засадах; висвітлено організацію та хід педагогічного експерименту з перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов, а також проаналізовано його результати.

У процесі підготовки до педагогічного експерименту на основі визначених критеріїв розроблено карту оцінювання майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності, в якій передбачено таке: тестування знань студентів; оцінювання експертами їхніх дій у квазіпрофесійній діяльності за визначеними параметрами; діагностування професійно-особистісних якостей майбутніх бакалаврів з використанням стандартизованих анкет. До цієї карти увійшли такі стандартизовані анкети, як: «Рівень професійної спрямованості студента» (Т. Дубовицька), «Рівень педагогічної майстерності майстра виробничого навчання ПТНЗ» (В. Ковальчук), «Комунікативні та організаторські схильності» (Б. Федоришин), «Педагогічна рефлексія» (О. Рукавішнікова), «Самооцінка здатності до самоосвіти й саморозвитку особистості» (О. Потьомкіна) та авторські методики (тести «Особливості професійно-прикладної фізичної підготовки здобувачів освіти з різних галузей», «Специфіка викладання фізичної культури в ПТНЗ», тести для перевірки знань з педагогіки та фізичної культури і спорту, методики експертного оцінювання професійно-педагогічної підготовленості практиканта (експерти – керівники практики й студенти ПТНЗ), ситуативні завдання «Педагогічні ситуації»).

Оскільки всі методики мають різні шкали оцінювання, розроблено процедуру переведення балів в уніфіковану шкалу 0–1. Оцінку за кожним компонентом визначено як середнє балів за критеріями, які його діагностують. З метою визначення меж градацій рівнів за індексом сформованості компонентів та індексом готовності здійснено пілотне дослідження, в якому взяли участь 65 студентів, які навчалися за освітньою програмою «Фізична культура і спорт» (Запорізький національний університет). Таких рівнів виділено чотири: високий, достатній, середній та низький.

Додатково за результатами опитування експертів було розроблено алгоритм обчислення індексу готовності майбутніх бакалаврів фізичного виховання та спорту до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ.

З метою реалізації авторської моделі підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності було оптимізовано взаємозв'язки між елементами освітнього процесу, такими як: ключова дисципліна «Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури»; розроблені й упроваджені в освітній процес інноваційні форми, методи та засоби навчання; дискусії за методикою «Займи позицію»; аналіз педагогічних ситуацій; ділові ігри «Тлумачення», «Неслухняна група», «Запізнення», «Розмова з учнем», «Заняття з фізичного виховання» та ін.; вправи «Скло», «Покажи рухами», «Індивідуальна реакція» тощо.

Педагогічний експеримент проходив у 2016–2020 рр. У ньому взяли участь студенти двох ЗВО: Класичного приватного університету (експериментальна група – ЕГ) і Харківської державної академії фізичної культури (контрольна група – КГ). Відібрані групи вирівнювалися за кількістю (21 особа) та статтю (10 дівчат та 11 юнаків). У цьому педагогічному експерименті взяли участь 42 студенти.

Педагогічний експеримент проходив у три етапи: констатувальний (2015 р.), формувальний (2015–2019 рр.) і контрольний (2019 р.).

На констатувальному етапі було проведено діагностування студентів двох груп (ЕГ і КГ), результати якого довели, що майбутні бакалаври з фізичної культури та спорту двох груп не відрізняються. Ця процедура включала порівняння розподілів за рівнями; зіставлення середніх значень індексів сформованості компонентів і готовності; перевірку гіпотези про відмінність між двома групами з використанням критерію Манна-Уїтні. За допомогою критерію Манна-Уїтні виявлено, що на констатувальному етапі експерименту готовність до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ студентів ЕГ і КГ за жодним з компонентів не мала статистично достовірної різниці ($p > 0,05$).

Після здійснення формувальних впливів на контрольному етапі процедуру діагностики повторили. За її результатами отримано дані про динаміку розвитку готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ (табл. 1).

Порівняння груп за результатами діагностування студентів КГ і ЕГ на контрольному етапі експерименту довело, що в ЕГ значно більшим є середнє значення індексу сформованості компонентів готовності, ніж у КГ: мотиваційно-ціннісний компонент 0,45 (КГ) і 0,62 (ЕГ); когнітивний-змістовий – 0,47 (КГ) і 0,64 (ЕГ); операційно-діяльнісний – 0,44 (КГ) і 0,66 (ЕГ); оцінно-результативний – 0,47 (КГ) і 0,66 (ЕГ). Подібними були результати за середнім значенням індексу сформованості готовності: 0,46 (КГ) і 0,64 (ЕГ). Порівняння ЕГ і КГ за індексами сформованості компонентів та індексом готовності до професійно-педагогічної діяльності за критерієм Манна-Уїтні виявило достовірні відмінності між ними на рівні $p \leq 0,01$. Додатково за допомогою цього самого критерію перевірено гіпотези щодо статистичної різниці між змінами індексів сформованості компонентів та готовності майбутніх бакалаврів до професійно-педагогічної діяльності, які були отримані на етапах експерименту. Емпіричні значення цього критерію були, зокрема, такі: мотиваційно-ціннісний – $U_{емп} = 18,0$; когнітивно-змістовий – $U_{емп} = 3,0$; операційно-діяльнісний – $U_{емп} = 31,0$; оцінно-результативний – $U_{емп} = 50,0$; готовність – $U_{емп} = 5,0$. Усі емпіричні значення засвідчили високу статистичну значущість ($p \leq 0,01$) у розбіжностях між КГ і ЕГ на користь останньої.

Порівняння студентів КГ і ЕГ на контрольному етапі педагогічного експерименту

Компоненти	Порівняння груп за рівнями					Порівняння груп за середнім		Порівняння груп за критерієм Манна-Уїтні
	Рівні	ЕГ		КГ		ЕГ	КГ	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%			
Мотиваційно-ціннісний	низький	1	4,8	4	19,0	0,62	0,45	99,5**
	середній	3	14,3	10	47,6			
	достатній	10	47,6	7	33,3			
	високий	7	33,3	0	0,0			
Когнітивно-змістовий	низький	0	0,0	5	23,8	0,64	0,47	105**
	середній	3	14,3	8	38,1			
	достатній	11	52,4	7	33,3			
	високий	7	33,3	1	4,8			
Операційно-діяльнісний	низький	0	0,0	4	19,0	0,66	0,44	55,5**
	середній	3	14,3	11	52,4			
	достатній	11	52,4	5	23,8			
	високий	7	33,3	1	4,8			
Оцінно-результативний	низький	0	0,0	5	23,8	0,66	0,47	66,5**
	середній	1	4,8	7	33,3			
	достатній	13	61,9	8	38,1			
	високий	7	33,3	1	4,8			
Готовність до професійно-педагогічної діяльності	низький	0	0,0	2	9,5	0,64	0,47	72**
	середній	1	4,8	11	52,4			
	достатній	12	57,1	8	38,1			
	високий	5	23,8	0	0,0			

** – високий рівень статистичної значущості ($p \leq 0,01$).

У своїй сукупності результати педагогічного експерименту засвідчили, що в ЕГ, на відміну від КГ, формування в майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ відбувалося ефективніше, що підтверджує доцільність упровадження розроблених організаційно-педагогічних умов і моделі цього процесу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі подано теоретичне узагальнення та запропоновано практичне вирішення наукової проблеми формування готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ. Отримані результати свідчать, що поставлену мету досягнуто, і надають змогу сформулювати такі висновки.

1. Фізична культура є невід'ємним складником загальнолюдської культури, одним із визначальних чинників здоров'я нації та прогресивного поступу держави. Завдання викладача фізичної культури – стати організатором і координатором такої спільної діяльності учнів, педагогів, медиків, психологів та батьків учнів, яка б допомагала

кожному з них усвідомлювати здоров'я й розвинені фізичні якості як цінність та особистісну мету, обирати здоровий спосіб життя й гуманістично спрямовані професійні та особистісні цілі. Утім, у підготовці бакалаврів з фізичної культури та спорту не враховують специфіки роботи в сучасних професійно-технічних навчальних закладах, психолого-педагогічних особливостей контингенту учнів ПТНЗ та чинників, що впливають на професійну діяльність педагога в закладах фахової передвищої освіти. На сучасному етапі спостерігається недосконалість квазіпрофесійних засобів підготовки майбутніх викладачів фізичної культури до роботи в умовах ПТНЗ, відсутні надійні та оперативні методи встановлення рівня готовності до професійно-педагогічної діяльності. До основних чинників впливу на професійно-педагогічну діяльність викладача фізичної культури та спорту в умовах ПТНЗ належать такі: необхідність урахування виховного впливу того трудового колективу, в якому учні проходять виробниче навчання чи виробничу практику, усіх особливостей контингенту учнів ПТНЗ та інженерно-педагогічного колективу; специфіка виховної роботи в ПТНЗ, яка найчастіше пов'язана з перевихованням або з усуненням проявів девіантної поведінки учнів майбутніх носіїв робітничих професій; необхідність формування правил і норм поведінки учнів – майбутніх носіїв робітничих професій у фахово спрямованому середовищі.

2. Вивчення термінологічної основи дослідження надало змогу уточнити значення понятійного конструкта «готовність майбутнього бакалавра з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ» як інтегративного комплексу знань (фахових у галузі фізичної культури та спорту, психолого-педагогічних); спеціальних фізкультурно-спортивних умінь і здібностей; навичок методичної, організаційної, спортивно-оздоровчої, виховної, просвітницької, аніматорської роботи; особистісного прагнення та психофізичної здатності працювати з учнівською молоддю в ПТНЗ.

У структурі готовності майбутнього викладача ПТНЗ з фізичної культури до професійно-педагогічної діяльності виділено:

– у мотиваційно-ціннісному компоненті – самомотивацію професійно-педагогічної діяльності; сформовану систему професійних і педагогічних цінностей; психофізіологічну спрямованість на педагогічну діяльність в умовах ПТНЗ;

– у когнітивно-змістовому компоненті – теоретичні й технологічні знання з фізичної культури та спорту й педагогіки; інтегровані знання щодо організації оздоровчої та просвітницької роботи; знання специфіки викладання фізичної культури в ПТНЗ;

– в операційно-діяльнісному компоненті – розвиненість професійних умінь та педагогічних навичок; сформованість організаційних і комунікативних здібностей; конструктивні вміння та навички;

– в оцінно-результативному компоненті – інтелектуальний розвиток відповідно до вимог професійної діяльності; здатність до оцінювання власної професійно-педагогічної діяльності, внесення до неї коректив; здатність до прогнозування результатів своєї діяльності.

Система оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності включає

тестування знань студентів; оцінювання експертами їхніх дій у квазіпрофесійній діяльності за визначеними параметрами; діагностику професійно-особистісних якостей студентів із використанням стандартизованих опитувальників та анкет.

3. Процес підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ пов'язаний з реалізацією таких організаційно-педагогічних умов:

1) моделювання акмеологічного професійно орієнтованого освітнього середовища в ЗВО з проєкцією на роботу в умовах ПТНЗ;

2) інтеріоризація емоційно-ціннісних позицій успішних майстрів виробничого навчання засобами недирективного впливу;

3) організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту з екстраполяцією в практику роботи в ПТНЗ.

4. Реалізація цих умов підпорядкована моделі педагогічного процесу, що включає цільовий, організаційно-методологічний, змістово-реалізаційний і результативний блоки, кожен з яких має своє змістове наповнення.

Цільовий блок передбачає досягнення мети (формування в майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ) шляхом вирішення завдання – досягнення високого або достатнього рівня цієї готовності.

Стрижнем організаційно-методологічного блоку є комплекс організаційно-педагогічних умов, які реалізуються завдяки дотриманню методологічних підходів та дидактичних принципів.

Основне навантаження в процесі підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту несе змістово-реалізаційний блок. Усі його елементи (етапи, форми, методи й засоби) спрямовані на формування готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ, яка є змістом цієї підготовки.

Результативний блок є логічним завершенням усього педагогічного процесу й покликаний створити умови для комплексного оцінювання визначених компонентів готовності майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ, а також сприяння усвідомленню студентами своїх недоліків з метою подальшого професійного розвитку.

5. Педагогічний експеримент, який проходив за стандартною схемою, надав змогу:

– зіставити на констатувальному етапі дві відібрані групи й довести їх однорідність;

– здійснити візуальний аналіз гістограм розподілу студентів двох груп за рівнями сформованості в них готовності до професійно-педагогічної діяльності та впевнитися в розбіжностях між ними на користь ЕГ;

– порівняти середні значення індексів сформованості компонентів готовності, які в ЕГ були значно вищі, ніж у контрольній (мотиваційно-ціннісний компонент: ЕГ – 0,62, КГ – 0,45; когнітивно-змістовий: ЕГ – 0,64, КГ – 0,47; операційно-діяльнісний: ЕГ – 0,66, КГ – 0,44; оцінно-результативний: ЕГ – 0,66, КГ – 0,47);

– перевірити статистичні гіпотези за допомогою критерію Манна-Уїтні, що довело достовірність відмінностей між ЕГ і КГ на рівні значущості ($p \leq 0,01$).

Аналіз та інтерпретація отриманих результатів педагогічного експерименту підтвердили припущення про те, що впровадження організаційно-педагогічних умов у

процес підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ зробить цей процес ефективнішим.

Проведене дослідження закладає основу для подальшого теоретичного та методичного пошуку ефективних методик підготовки інших майбутніх бакалаврів інших спеціальностей до професійно-педагогічної діяльності в умовах закладів ПТО. Отримані в дослідженні емпіричні дані щодо змісту готовності майбутнього бакалавра з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ можуть стати основою для вдосконалення освітньо-професійних програм спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Омок Г. А. Наукові витоки та дефінітивний аналіз ключових понять дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до педагогічної діяльності в умовах професійно-технічної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 3. Вип. 69. С. 69–73.

2. Омок Г. А. Термінологічний базис професійної підготовки та професійної діяльності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту в умовах професійно-технічної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка / ред.-упоряд. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Гельветика, 2020. Вип. 28. Т. 3. С. 153–157.

3. Омок Г. А. Формування у майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності в закладах професійно-технічної освіти як наукова проблема: перспективний вітчизняний досвід. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 3. Вип. 70. С. 166–169.

4. Омок Г. А. Особливості контингенту учнів сучасної професійно-технічної освіти та проблема формування у майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту готовності до фахової взаємодії з ними. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 2. Вип. 71. С. 177–181.

5. Омок Г. А. Сутність і специфіка готовності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах професійно-технічної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка / ред.-упоряд. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Гельветика, 2020. Вип. 29. Т. 3. С. 180–185.

6. Омок Г. А. Організаційно-педагогічні умови формування у майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності в професійно-технічній освіті. *Збірник наукових праць національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 2 (21). С. 147–164.

Матеріали конференцій

7. Омок Г. А. Розгляд деяких базових дефініцій проблеми підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до виховної діяльності в ПТНЗ. *Інноватика в сучасній освіті та науці: теорія, методологія, практика* : матеріали II Міжнар. літнього наукового симпозіуму (м. Одеса, 26–27 липня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 28–30.

8. Омок Г. А. Уточнення теоретичних позицій щодо формування у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності у професійно-технічних навчальних закладах. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1–2 травня 2020 р.). Київ : ГО «Київ. наук. організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 1. С. 59–62.

9. Омок Г. А. Когнітивно-змістовий компонент готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до професійної діяльності в умовах професійно-технічної освіти. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього* : зб. наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (15–16 травня 2020 р., м. Одеса). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. С. 129–132.

10. Омок Г. А. Принципи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах професійно-технічної освіти. *Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії* : матеріали Міжнар. наук. конф. (22 травня 2020 р. м. Суми). Суми, 2020. Т. 3. С. 76–80.

11. Омок Г. А. Мотиваційно-ціннісний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах професійно-технічної освіти. *Сучасний вимір психології та педагогіки* : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 22–23 травня 2020 р.). Львів : ГО «Львів. пед. спільнота», 2020. С. 111–114.

12. Омок Г. А. Операціонально-діяльнісний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до професійної діяльності в умовах професійно-технічної освіти. *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (27–29 травня 2020 р., м. Мелітополь). Мелітополь, 2020. С. 341 – 346.

13. Омок Г. А. Наукові підходи до моделювання підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах професійно-технічної освіти. *Менеджмент розвитку сучасного закладу освіти в умовах інформаційного освітнього простору* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (29 травня 2020 р., м. Полтава). Полтава, 2020. С. 73–82.

АНОТАЦІЯ

Омок Г. А. Підготовка майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020.

У дисертації досліджено наукову проблему підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в закладах ПТО й запропоновано авторське її вирішення.

Уточнено дефінітивний апарат дослідження, що надало змогу сформулювати авторське визначення поняття «готовність майбутнього бакалавра з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТНЗ», виокремити й операціоналізувати компоненти, критерії, показники та рівні сформованості цієї готовності.

Науково обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки до професійно-педагогічної діяльності: моделювання акмеологічного професійно орієнтованого освітнього середовища в ЗВО з проєкцією на роботу в умовах ПТНЗ; інтеріоризація емоційно-ціннісних позицій успішних майстрів виробничого навчання засобами недерективного впливу; організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту з екстраполяцією в практику роботи в ПТНЗ. Запропоновано модель, що містить цільовий, організаційно-методологічний, змістово-реалізаційний та результативний блоки й націлена на забезпечення ефективності процесу підготовки до професійно-педагогічної діяльності в закладах ПТО.

Подано та проаналізовано результати експериментальних досліджень, які підтвердили ефективність упроваджених в освітній процес авторських інновацій (організаційно-педагогічних умов, моделі та методики цілеспрямованого формування готовності до професійно-педагогічної діяльності).

Ключові слова: фізична культура та спорт, професійно-технічний навчальний заклад, майбутні бакалаври, професійно-педагогічна діяльність, підготовка, готовність до професійно-педагогічної діяльності.

АННОТАЦІЯ

Омок А. А. Подготовка будущих бакалавров по физической культуре и спорту к профессионально-педагогической деятельности в условиях ПТУ. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Классический приватный университет, Запорожье, 2020.

В диссертации исследована научная проблема подготовки будущих бакалавров по физической культуре и спорту к профессионально-педагогической деятельности в учреждениях ПТО и представлено авторское ее решения.

Уточнён дефинитивный аппарат исследования, что позволило сформулировать авторское определение понятия «готовность будущего бакалавра по физической культуре и спорту к профессионально-педагогической деятельности в условиях ПТУ», выделить и операціоналізувати компоненты, критерии, показатели и уровни сформированности этой готовности.

Научно обоснованы организационно-педагогические условия подготовки к профессионально-педагогической деятельности: моделирование акмеологической

профессионально ориентированной образовательной среды в вузе с проекцией на работу в условиях ПТУ; интериоризация будущими специалистами по физической культуре и спорту профессионально-педагогических ценностей в качестве основного императива в деятельности преподавателя ПТУ; организация квазипрофессиональной деятельности будущих специалистов по физической культуре и спорту с экстраполяцией в практику работы ПТУ. Предложена модель, содержащая целевой, организационно-методологический, содержательно-реализационный и результативный блоки, нацеленная на обеспечение эффективности процесса подготовки к профессионально-педагогической деятельности в учреждениях ПТО.

Представлены и проанализированы результаты экспериментальных исследований, которые подтвердили эффективность внедренных в образовательный процесс авторских инноваций (организационно-педагогических условий, модели и методики целенаправленного формирования готовности к профессионально-педагогической деятельности).

Ключевые слова: физическая культура и спорт, профессионально-техническое учебное заведение, будущие бакалавры, профессионально-педагогическая деятельность, подготовка, готовность к профессионально-педагогической деятельности.

SUMMARY

Omok A. A. Preparation of future bachelors in physical culture and sports for professional and pedagogical activities in vocational schools. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of candidate of pedagogical sciences on the specialty 13.00.04 – the theory and methodology of vocational training. – Classical Private University, Zaporozhye, 2020.

The dissertation investigates the scientific problem of preparing future bachelors majoring in physical culture and sports for professional and pedagogical activities in vocational education institutions and presents the author's solution. The relevance of the study is confirmed by the fact that for individuals who acquire vocational qualifications, physical training is particularly acute, as it helps to strengthen their health and physical endurance. That is why one of the important tasks of higher education in the field of physical culture and sports is the preparation of future teachers for professional and pedagogical activities in the conditions of vocational and technical educational institutions.

It has been stated that there are some negative tendencies in the sphere of higher education of future sports and physical culture professionals. The basic contradiction, in particular, is between the public expectation for future teachers to be able to perform professional, pedagogical activities and interact effectively with students of vocational schools and the fact that the prevailing part of preparation of future bachelors in physical culture and sports narrowly specializes on sports methodical, technical and purely physical orientation.

Clarification of the definitive apparatus of the study allowed to determine that the readiness of future teachers is associated with such important characteristics as psychological and pedagogical competence, pedagogical abilities, pedagogical skills,

pedagogical creativity, pedagogical culture.

At the same time the author's understanding of important conceptual constructs of research has been defined, namely:

- healthy lifestyle as a set of selected and internalized patterns of permanent daily individual activity, which results in physical, professional, moral and spiritual self-improvement;

- physical education as one of the components of a holistic pedagogical process aimed at strengthening the health and enhancing body fitness, development and improvement of basic kinesthetic skills and abilities, physical qualities (endurance, flexibility, coordination, speed, strength, etc.), preparation a person for active and productive activities within the future profession and autonomous behavior.

As a result of analytical work the author's definition of the concept "readiness of the future bachelor in physical culture and sports for professional and pedagogical activity in the conditions of vocational school is defined as the integrative complex of knowledge (professional in the field of physical culture and sports, psychological and pedagogical) of special physical culture and sports abilities; skills of methodical, organizational, sports and health, educational, animation work; personal aspiration and psychophysical ability to work with young students in vocational schools.

There have also been defined the components and criteria (motivational-value, cognitive-substantive, operational-activity and evaluation-effective), indicators and levels of readiness (low, medium, sufficient and high).

The organizational and pedagogical conditions of preparation for professional and pedagogical activity has been scientifically established, they are modeling of the acmeological professionally oriented educational environment in high school with the view of work in the conditions of vocational school; internalization of professional and pedagogical values by future specialists in physical culture and sports as the main imperative in the activity of a vocational school teacher; organization of quasi-professional activities of future specialists in physical culture and sports with extrapolation to the practice of vocational schools.

The author has suggested the model containing target, organizational-methodological, content-implementation and effective blocks, it is aimed at ensuring the effectiveness of the process of preparation for professional and pedagogical activities in the relevant institutions.

The analysis of the presented results of experimental research has confirmed the effectiveness of the author's innovations introduced into the educational process (organizational and pedagogical conditions, models and methods of systematic and persistent formation of readiness for professional and pedagogical activities).

Keywords: Physical culture and sports, vocational school, future bachelors, vocational education, training, readiness for vocational education.

ОМОК ГАННА АНАТОЛІВНА

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ТА СПОРТУ ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ПТНЗ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 20.10.2020.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.

Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № 35-2020/21АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008